

UNA DEMOCRÀCIA COPARTICIPADA A L'ESCOLA: LA GESTIÓ COOPERADA DEL CURRÍCULUM¹

Sérgio Niza

Del Movimento Escola Moderna de Portugal

En els anys 60, després de l'èxit soviètic en l'exploració de l'espai, els nord-americans es varen conscienciar que allò només havia estat possible pels elevats nivells educatius aconseguits.

Ferits en el seu orgull, varen començar el gran moviment d'extensió educatiu americà, activant la reserva de talent que fins llavors no havien utilitzat. Per això varen fer la major inversió educativa que mai no havien fet. I, encara que sigui repugnant entendre els humans com a mercaderia o capital, allò ben cert és que aquesta idea va guanyar força en l'informe de l'OCDE i de la UNESCO de 2003, quan varen estudiar la relació entre inversió en educació i capacitat de creixement econòmic en 16 països en desenvolupament.

Deien llavors els relators que "l'obtenció d'alts nivells educatius d'educació secundària i terciària és important perquè el capital humà es tradueixi en creixement econòmic consolidat." Deien, a més a més, que "l'educació és considerada cada cop més com una inversió per a un futur col·lectiu de les societats i nacions, que per al futur dels individus." I si no fossin suficients aquestes dues concepcions, bastarà recordar com en les societats contemporànies, de mercat globalitzat, el treball incorpora més coneixement en la seva constitució i acompliment, en aquesta economia del coneixement, en una societat del coneixement.

"...els professors, com a grup professional, es debaten amb la major crisi de la seva història..."

Aquest és el vertader motor del gairebé universal accés a l'educació escolar als països rics, encara que per a molts pobles sigui encara un dret humà per consagrar. També el dret a l'aprenentatge i èxit escolar és una garantia jurídica consagrada. No obstant això, la cultura de l'escola i les pressions conservadores de dreta no han permès que avancin els esforços per a concretar aquest dret, el dret a tenir èxit a l'escola. De fet, confrontats amb una escola per a tots, que tants desitgem, inevitablement heterogènia i multicultural, els professors, com a grup professional, es debaten amb la major crisi de la seva història, la qual cosa és contradictori amb el fet que avui és quan aquest grup professional és més valuós per al

poder econòmic, cosa de la qual els professors no volen prendre consciència.

El que passa és que els falta el coneixement crític i l'organització, perquè d'una manera compartida, puguin abandonar la seva cultura selectiva i discriminatòria, puguin abandonar les seves formes d'organitzar el treball d'aprenentatge i ensenyament, heretades del segle XVII.

La majoria dels professors actuals es limita a donar continuïtat al mètode d'ensenyament simultani de Jean Baptiste La Salle i de la seva institució dels germans de les escoles cristianes, amb el seu sistema d'ordre: Ensenyar a molts com si fossin un de sol.

La construcció de l'home liberal i el parlamentarisme republicà de la burgesia del segle XIX recupera i disciplina encara més aquest model, inspirat en una escola per als pobres, aquesta reserva de talents de llavors. Qui ho podria imaginar? I, no obstant això, aquesta és la pell de la nostra cultura professional.

Com més es degrada la imatge de l'escola pública i menys lluitem per la seva qualitat i per l'afirmació democràtica del seu valor com a garant de justícia i cohesió social, més fàcil serà per a la dreta avançar amb la mercantilització cultural de l'escola, com ja es va fent per totes parts, a través del seu desenfrenat neoliberalisme.

Vaig voler recordar alguns equívocs de l'escola i realçar allò que ens correspon a tots i, en particular als

Representants de l'Stei-i al FSIFE.

professors, la responsabilitat de transformar l'escola en una altra institució, en una que aprengui a respondre a la diversitat dels alumnes que ha d'acollir, sense excloure'ls del dret que tenen a aprendre amb èxit, en una escola pública que a tots ens pugui omplir d'orgull.

Us parlo ara d'una altra institució de cultura, una que és capaç de viure la democràcia en directe i amb la participació activa de les comunitats d'origen. Perquè avui és possible una altra escola! Aquesta escola ja existeix aquí i allà, a la Ibèria on vivim.

Professors, alumnes, famílies i altres ciutadans entossudits van desenvolupant altres formes de relació i organització del treball d'aprenentatge i d'intervenció en la societat.

La meva experiència de 40 anys en cooperació amb alguns milers de professors és testimoni d'això.

L'esforç d'aquests grups de treball cooperatiu entre professors ens diu que és possible. El Moviment de l'Escola Moderna de Portugal, a través d'un sistema d'autoformació cooperada, va ser creat autònomament per construir i desenvolupar la nostra professió com a ciutadania militant, compromesa políticament amb l'educació escolar, a la recerca d'altres formes més col·loques i solidàries de viure a l'escola.

"...el treball cooperatiu, que cerca assegurar que cadascú abasti la més elevada consciència..."

Abans de tot pensem que per a la Democràcia en construcció és necessari assegurar una educació democràtica, que haurà de ser desenvolupada paritàriament pels professors amb els seus alumnes, ja que ambdós s'estan formant per als valors de la vida democràtica que ha d'esdevenir.

Per això assumim com a trajecte eticopolític del nostre treball que els mitjans pedagògics que utilitzem han de passar sempre per l'evidència crítica que cadascun d'ells transmet, amb la coherència més elevada: els fins democràtics de l'educació que en cooperació estem construint. O sigui, cada procediment a l'escola ha de subjectar-se als valors de la justícia, als del respecte mutu, als de la lliure expressió, del suport solidari i de la reciprocitat en les relacions de treball i de vida.

Taula rodona al FSIPE.

L'estructura d'organització que concreta aquest projecte de vida en comú és el treball cooperatiu, que cerca assegurar que cadascú abasti la més elevada consciència, que cadascú només pot aconseguir els seus objectius d'aprenentatge per al seu desplegament cultural i social a l'escola, únicament i només si tots els altres aconseguen els seus.

Efectivament, com més cooperatiu sigui el context, millors seran els efectes produïts per la cooperació democràtica en l'aprenentatge del currículum escolar.

Al context democràtic i a l'estructura de treball cooperatiu hi afegim un dispositiu instrumental de gestió cooperada del currículum i de la vida social del grup, preses com a comunitats de producció i aprenentatge cultural. Es tracta del Consell de cooperació educativa, en el qual es planifica, avalua i reflexiona críticament sobre les produccions culturals i el desenvolupament democràtic (o sociomoral, d'orientació democràtica).

Per últim, vull recordar que tots entenem que el saber té un valor social i és socialment construït. Per això, l'ajuda mútua és una força integrant del nostre treball d'aprenentatge i que el coneixement investigat i apropiat, individualment o en grup, han de ser difosos per tots, utilitzant circuits de comunicació del saber i dels productes culturals.

El coneixement i les obres de cadascú han de ser compartits socialment perquè puguin guanyar significat social i ètic. D'aquí sorgeix la motivació més profunda per al treball intel·lectual.

Rosa Aguilar, Batlessa de Còrdova.

Així, en aquest context, el treball d'aprenentatge del currículum és assumit com un contracte social i educatiu entre alumnes i professors, perquè ambdós puguin aconseguir el major èxit en aquest programa de treball en què han de cooperar. Els alumnes han de conèixer i planificar amb els professors els programes que els vinculen en el treball. Partint i aclarint aquest compromís transcorre la gestió cooperada del currículum. Per tot això ens organitzem en cinc temps diferenciats d'activitat:

1. El temps per a la reunió del consell de cooperació educativa, que és fonamental en la planificació, avaluació, anàlisi compartida de les idees significatives en les relacions entre els cooperants i en la construcció de regles de vida -les lleis que regulen el grup i instituïdes per ells en democràcia directa.
2. El temps del treball en projectes temàtics d'estudi i producció artística, d'investigació científica o d'intervenció social, que transcorre durant la planificació que fem del currículum, amb els professors que han d'orientar els grups d'alumnes.

"...en aquest tipus de concepció de la vida a l'escola els alumnes interpel·len i intervenen regularment en la comunitat..."

3. El temps de comunicació i difusió dels projectes, durant el qual els autors se subjecten a la reflexió crítica dels seus companys i s'avaluen els efectes de la informació apropiada per a cadascú.
4. El temps de l'estudi autònom a classe, dirigit a l'estudi dels continguts de les assignatures, a l'entrenament i producció intel·lectual dels alumnes guiats pel seu pla de treball individual. És un temps de treball d'aprenentatge, durant el qual, i en paral·lel, els professors ensenyen interactivament els alumnes que necessiten suport individualitzat per progressar en els seus aprenentatges.
5. Finalment, el temps de treball col·lectiu, que alumnes i professors, col·laborant activament i de manera compartida, construeixen i reconstrueixen conceptes i coneixements que seran mobilitzats en les respectives assignatures, o es revisen i reescriuen textos que serveixin a les diverses àrees del currículum.

És així com els professors intenten que els processos de treball a l'escola puguin reproduir els processos socials, en tots els dominis d'activitat que l'escola mobilitza, en un dur combat contra els simulacres de l'escolarització.

A més a més, en aquest tipus de concepció de la vida a l'escola els alumnes interpel·len i intervenen regularment en la comunitat i sol·liciten per a les seves classes diferents fonts d'informació i col·laboració, enriquint els seus projectes i els seus aprenentatges culturals. Es tracta d'un sistema d'organització cooperada del treball d'aprenentatge, en permanent perfeccionament, que es proposa, simultàniament, promoure la formació democràtica dels professors i dels alumnes per transformar cadascun dels nostres alumnes, com diria Thelen (1960), i de nosaltres, en "un home o una dona que construeix amb altres homes i dones les regles o els acords que constitueixen la realitat social" (i dic jo) a camí de les millors formes de democràcia.

¹ L'autor ha fet un resum de la ponència a petició de Pissarra. Per llegir-la completa, anau a www.fsipe.org □